

MONIKA BIEŃKOWSKA

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu*

ROLA KULTURY HIP-HOP W KSZTAŁTOWANIU SIĘ TOŻSAMOŚCI MŁODZIEŻY - WYBRANE KONTEKSTY

ABSTRACT. Bieńkowska Monika, *Rola kultury hip-hop w kształtowaniu się tożsamości młodzieży – wybrane konteksty* [The Role of Hip-Hop in the Construction of Youth Identity – Selected Contexts]. *Studia Edukacyjne* nr 51, 2018, Poznań 2018, pp. 457-467. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. DOI: 10.14746/se.2018.51.27

This article was developed on the basis of my master's thesis on hip-hop culture as a factor shaping young people's identity. In today's world, young people are increasingly looking for ways to express themselves and their values, which may be associated with belonging to different types of subcultures. Growing individuals manifest their independence by disagreeing with the surrounding reality and defying the prevailing social principles. It seems appropriate to belong to a chosen youth subculture. I will devote my attention to the subculture originating among the black Americans, namely the hip-hop subculture. The rap environment is very often associated with a pejorative phenomenon, vulgarisms, blockers derived from the social margin. In today's times, in the era of ubiquitous openness and availability of mass media, in the consumer-oriented environment, hip-hop has become a part of the lives of most young, adolescent audiences. The article will also present the development of hip-hop culture in Poland and around the world, as well as the effects that it brought in the process of shaping the identity of young people.

Key words: identity, hip-hop culture, subculture, rap music, express themselves, adolescent

Subkultura a kształtowanie tożsamości młodzieży

Każdy odcinek ludzkiego życia wymaga od jednostki spełnienia nowych zadań, zdobycia i przyswojenia nowych umiejętności oraz opanowania kolejnych sprawności. Okres dojrzewania to czas burzliwych i gwałtownych przemian zachodzących u młodych ludzi na płaszczyźnie biologicznej, psychicznej i społecznej. Jego istotą jest również poszukiwanie i odkrywanie wła-

snej tożsamości przez młodego człowieka. Warto zadać pytanie, co wpływa na formowanie się tożsamości młodych ludzi. P. Sztompka definiuje tożsamość jako doświadczenia życiowe, na które składa się osobowość, właściwości ciała i umysłu. To życiowe poglądy, miłość, uznawane wartości. Dzięki tożsamości możemy doszukać się siebie w moralnej przestrzeni. P. Sztompka opisuje również tożsamość jako kod genetyczny, wygląd, osobowość opartą na życiowych doświadczeniach, nasze poglądy, wiedzę, system naszych wartości, wiarę, miłość do kogoś. Są to indywidualne czynniki tworzące człowieka unikalną jednostką¹. Według Z. Melosika, zdecydowanie lepiej jest zaaklimatyzować się jednostkom posiadającym umiejętność szybkiej rekonstrukcji swojej tożsamości oraz stylu życia, co umożliwi im łatwiejsze dostosowanie się do wymogów społecznych².

Dorastanie to czas na rozpoczęcie nauki szkolnej, podjęcie pracy, przy jednoczesnym wykorzystywaniu już zdobytej wiedzy³. Każdy młody osobnik ma do wykonania zadania rozwojowe wynikające właśnie z faktu dojrzewania organizmu, potrzeb jednostki oraz wymagań jakie stawia nam rzeczywistość⁴. Współcześnie młodzi ludzie coraz częściej sprzeciwiają się ogólnemu porządkowi świata, negują panujące zasady, zwyczaje i normy. Takim zachowaniom często towarzyszy brak zaufania, szczególnie do osób dorosłych, hermetyczność, a nawet izolacja. Młodzi ludzie upatrują nowych wzorców, stawiają sobie nowe cele i poszukują nowych wartości. Próby przystosowania się młodzieży do panujących reguł i wymogów społecznych przybrały formę buntu i niechęci wobec dorosłych. Do odnalezienia alternatywnych postaw i wyznaczników swoich zachowań idealnym punktem odniesienia stała się bez wątpienia grupa rówieśnicza⁵. Innym, prostym rozwiązaniem do osiągnięcia założonych celów jest uczestnictwo w wybranej subkulturze. Identyfikacja z konkretną subkulturą jest gotowością na przyjęcie pewnych zmian zarówno w systemie wartości, jak i codziennym funkcjonowaniu. Partycypacja przejawia się również przez ostentacyjne, wizualne atrybuty, głoszone ideologie, przekonania, zainteresowania, charakterystyczny ubiór, specyficzny język, slang. Zazwyczaj nie niesie to żadnego głębszego przekonania ideowego, ale można zauważyć, iż nieświadomie kształtowane są gusta, opinie, czy narzucane kanony mody⁶.

¹ P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2007, s. 181.

² Z. Melosik, *Kultura popularna i tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności*, Warszawa 2014, s. 65.

³ J. Wycisk, B. Ziółkowska, *Młodzież przeciwko sobie. Zaburzenia odżywiania i samouszkodzenia – jak pomóc w szkole*, Warszawa 2010, s. 25.

⁴ H. Bee, *Psychologia rozwoju człowieka*, Poznań 2004, s. 224.

⁵ B. Łukaszewski, *Warszawski hip-hop w kontekście środowiska rodzinnego*, Toruń 2015, s. 21.

⁶ T. Bąk, *Współczesne uwarunkowania subkultur młodzieżowych*, Warszawa 2008, s. 20.

Swoją uwagę chciałabym skupić na jednej z subkultur, której coraz częściej zarówno uczestnikami jak i odbiorcami stają się młodzi ludzie, a mianowicie subkulturze hip-hopowej. Muzyka rap jest niezaprzeczalnie jednym z najpopularniejszych gatunków muzycznych⁷. Wieloznaczność tej subkultury sprawia, iż nie da się jej poprawnie scharakteryzować bez odniesienia do genezy i rozwoju tego zjawiska. Zamierzam wyeksponować główne tematy poruszane przez twórczących artystów. Postaram się zaprezentować fenomen kultury hip-hopowej oraz nakreślić, dlaczego cieszy się coraz większym zainteresowaniem wśród młodych osób. Zamierzam również wyeksponować główne tematy poruszane przez twórczących artystów.

Geneza powstania muzyki hip-hopowej

Hip-hop jest to nazwa, którą nadano subkulturze czarnych Amerykanów pod koniec lat 70. XX wieku⁸. Okres ten uznano także za początek powstania tej subkultury w Stanach Zjednoczonych. W szczególności dotyczyło to głównie afroamerykańsko-amerykańskiej części Bronxu i Brooklynu. Według jednego z polskich badaczy – Druha Sławka, hip-hop to „ogromny tygiel, w którym mieszają się ze sobą i ścierają lata niewolnictwa, jazz, segregacja rasowa, blues, dyskryminacja, funk, Malcolm X⁹, bieda, Black Power¹⁰ i balxploita-cja”¹¹. Wspomniane lata 70. stanowiły bardzo burzliwy czas, charakteryzujący się wieloma zmianami i przeobrażeniami społeczno-gospodarczymi. Rząd nie zwracał uwagi na sytuację czarnoskórych mieszkańców w gettach wielkich miast. Bronx, Queens, Brooklyn były to miasta dotknięte biedą, niesprawiedliwością społeczną, wojnami gangów, handlem narkotykami i wszechobecną przemocą. Pozostały zaniedbane, zapomniane, ludzie żyli w nędzy i ubóstwie, co bardzo często prowadziło do wszelkiego rodzaju patologii. W takich warunkach młodzi ludzie musieli toczyć ciągłą walkę o przetrwanie. Wiązało się to najczęściej z przynależnością do grup przestępczych oraz gangów. Stanowiło również przyczynę nieustannych walk gangów, które w wielu przypadkach niosły za sobą ofiary śmiertelne. Szansę na przetrwanie mieli tylko nieliczni, posiadający umiejętność dominacji. W ówczesnej Ameryce wykreowało się ogólne przekonanie, iż nie można zmienić istniejącego stanu

⁷ <http://colemizestudios.com/how-did-rap-start/> [dostęp: 20.02.2019].

⁸ E. Kołodziejek, *Człowiek i świat w języku subkultur*, Szczecin 2005, s. 129.

⁹ Malcolm X był jedną z kluczowych postaci w okresie walki Afroamerykanów o równouprawnienie. Do dziś dla wielu młodych czarnych mieszkańców gett jest idolem i wzorem do naśladowania (Z. Kowalewski, *Rap między Malcolmem X a subkulturą gangową*, Warszawa 1994).

¹⁰ Slogan odnoszący się do aspiracji wielu Afrykanów do samookreślenia – idei, że Afrykanie powinni mieć swoją władzę, a nie być poddani władzy obcego rządu.

¹¹ R. Mischczak, A. Cała, *Beaty, rymy, życie. Leksykon muzyki hip-hop*, Poznań 2005, s. 10.

społecznego. Jednak egzystencja w takim świecie daje przyzwolenie, aby głośno o tym mówić. Młodzi ludzie w poszukiwaniu odpowiedzi i rozwiązania wyszli na ulice, opowiadając o codziennym życiu, niesprawiedliwości i braku dalszych perspektyw, biedzie, nędzy, w której zmuszeni są żyć¹².

Nowo powstająca muzyka z tego okresu była mieszanką kilku gatunków i stylów, przede wszystkim połączeniem funku i R & B, ale brzmienie to zostało zmienione i wzbogacone przez zastosowanie zaawansowanej technologii syntezatorów oraz absorpcję niekonwencjonalnych elementów muzycznych i literackich¹³. Twórczość młodych ludzi odzwierciedlała sytuację, w których się znajdowali, teksty przepełnione były prawdziwymi historiami i zdarzeniami, których doświadczyli. Tak zwane rymowanki słowne często dotyczyły takich prowokacyjnych tematów, jak seks, przemoc i kwestie społeczno-polityczne¹⁴. To właśnie dzięki muzyce czarnoskórzy mieszkańcy Stanów Zjednoczonych starali się uciec od gangów, przestępczości i ubóstwa¹⁵. W 1973 roku Afrika Bambaataa, a właściwie Kevin Donovan, przywódca jednego z nowojorskich gangów – The Black Spades, założył skład Universal Zulu Nation¹⁶. Była to organizacja o charakterze konfederacji, która zrzeszała grupy ulicznych tancerzy, grafficiarzy i muzyków. Jej głównym postulatem stała się idea zniechęcania młodych ludzi do podejmowania działalności przestępczej związanej z gangami¹⁷. Na przełomie lat 70. i 80. Bambaataa nadał swojej aktywności nazwę hip-hop. Zasłynął przede wszystkim organizowaniem koncertów na wolnym powietrzu, tak zwanych Roof and Black Parties, inaczej Jam, na których czarnoskórzy didżeje recytowali teksty do zmiksowanych utworów muzycznych. Bambaataa stał się rozpoznawalną postacią hip-hopowej subkultury¹⁸. Śladami artysty podążyło wielu ówczesnych didżejów, tancerzy i grafficiarzy, z których wyłoniły się takie grupy, jak: Shake Zulu Kings, Jazz Five (DJ Red Alert i DJ Jazzy Jay), Cosmic Force, Soulsonic Force oraz Cold Crush Brothes. Podczas organizowanych spotkań Bambaataa wcielał się w rolę baczego obserwatora, poszukującego nowych członków do swojej organizacji. Stworzona w 1977 roku, prowadzona przez Crayz’ego Legsa i Kena Swifta, niezależna formacja Rock Seady zyskała miano najlepszej grupy specjalizującej się w tańcu breakdance. W 1980 roku została członkiem konfederacji Zulu Nation. W latach 80. dynamiczna aktywność formacji rozprzestrzeniła się praktycznie po całym Nowym Jorku. Bambaataa został po-

¹² E. Buda, *Historia kultury hip-hop 1997-2002*, Głogów 2001, s. 150.

¹³ E. Southern, *The music of black Americans, a history third edition*, New York – London 1997, s. 598.

¹⁴ <https://www.plasticlittleraps.com/history-of-rap-music.html> [dostęp: 20.02.2019].

¹⁵ S. Lis, *Hip-hop w Polsce: ogólna charakterystyka subkultury*, Tarnobrzeg 2014, s. 33.

¹⁶ E. Southern, *The music of black Americans*, s. 598.

¹⁷ W. Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej kulturowości*, Warszawa 2013, s. 334.

¹⁸ E. Southern, *The music of black Americans*, s. 598-600.

proszony o zagranie koncertu w popularnym klubie Mud Club, który okazał się przełomem w jego działalności. Był to pierwszy koncert, na którym wystąpił przed „białą” publicznością. Uznaje się to za symboliczny moment przenikania się czarnej kultury hip-hopu do białej części odbiorców. Bambaataa zyskał popularność nie tylko w całym Nowym Jorku, ale również w innych częściach Stanów Zjednoczonych. Dzięki twórczości konfederacji, za oficjalną nazwę powstania, w tym ujęciu, subkultury można przyjąć datę 12 listopada 1973 roku, natomiast oficjalnym miejscem narodzin pozostały ulice Bronxu i Queensu w Nowym Jorku¹⁹.

Stopniowo hip-hop formował się i krystalizował jako odrębna kultura; zaczęto zauważać płynące z niego przekonania i wartości, a przede wszystkim idee wolności i poszukiwania sposobów na jej manifestację. Hip-hop przestał być elementem charakterystycznym wyłącznie dla czarnoskórych środowisk²⁰. W latach 80. XX wieku nastąpił gwałtowny rozwój tej subkultury. Rap zyskał ogromną aprobatę wśród amerykańskich odbiorców tak, że w niedługim czasie stał się dominującym gatunkiem muzyki popularnej. Docierał również do coraz większej liczby białych mieszkańców Ameryki, którzy również propagowali jego twórczość. W zaskakującym tempie rozwijał się również hip-hop poza granicami Stanów Zjednoczonych. Universal Zulu Nation również zrzeszało coraz większą liczbę swoich fanów i działaczy. Hip-hop stał się stylem i sposobem życia dla młodych ludzi, którzy borykali się z ograniczeniami i trudnościami codziennej egzystencji²¹. Jego genezy należy również doszukiwać się w samej nazwie rap. Pełna nazwa brzmi Radical Anarchistic Poetry (Radykalna Poezja Anarchistyczna)²² i odnosi się do recytacji na ulicach Nowego Jorku przy akompaniamencie bębnów. Taki rodzaj występów ulicznych najczęściej był formą wyrażania opinii odnośnie aktualnych wydarzeń społecznych i politycznych w kraju. Rap, inaczej mówiąc, jest to recytowanie do akompaniamentu. Początki możemy odnaleźć już w starożytnej Grecji, jako że tak zrodziła się melorecytacja przy akompaniamencie liry²³. Rap to również specyficzna forma buntu przeciwko zasadom poprawności odnośnie ubioru, zachowania się, czy możliwości swobodnego wypowiedzania się²⁴.

Do Polski muzyka rapowa zaczęła docierać dopiero w latach 90. XX wieku. Hip-hop bardzo szybko zyskał wielu zwolenników. Stał się nie tylko głównym sposobem spędzania czasu, ale przede wszystkim formą wyra-

¹⁹ A. Buda, *Encyklopedia hip-hopu*, s. 213.

²⁰ S. Lis, *Hip-hop w Polsce*, s. 32-36.

²¹ B. Łukaszewski, *Warszawski hip-hop w kontekście środowiska rodzinnego*, Toruń 2015, s. 40.

²² R. Pawlak, *Polska kultura hip-hopowa*, Poznań, 2004, s. 16.

²³ S. Lis, *Hip-hop w Polsce*, s. 17.

²⁴ M. Jędrzejewski, *Subkultura hip-hopu*, *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 2002, 10, s. 30.

żania siebie. Podobnie jak w Stanach Zjednoczonych, stanowił ucieczkę od przygnębiającej rzeczywistości, stał się również alternatywnym stylem życia, wyrażającym się w muzyce, tańcu i sztuce²⁵. Jako główne elementy należy wymienić: rymowanie, muzyka rap, graffiti i breakdance, które wpisały się na stałe jako komponent współczesnej popkultury²⁶. Obecnie w Polsce organizowane są liczne koncerty, festiwale, wydarzenia kulturalne, na które zapraszani są przedstawiciele muzyki rapowej²⁷. Kultura hip-hopowa niesie ze sobą szereg wartości, których doświadcza dorastający człowiek. Daje młodym ludziom możliwość własnej wizji rozwoju. Nie ma wątpliwości, iż promuje idee, nakazujące stawianie sobie celów i dążenie do ich realizacji.

Zwolennicy kultury hip-hopowej a patriotyzm

Kultura hip-hop to zjawisko szerokie, wszechobecne, charakteryzujące się wielością form. Cechuje się dynamiką, spontanicznością oraz skłonnością do przemyśleń i obserwacji. Na podstawie tekstów muzyki rapowej, postaram się ukazać, o czym rymują raperzy i jakie wartości możemy dostrzec w ich twórczości oraz przedstawić ich wpływ na dalszą działalność i aktywności młodych ludzi²⁸. Wybrałam, w moim przekonaniu, adekwatne utwory rap polskich twórców, które obrazują, czym tak naprawdę kierują się artyści przy ich tworzeniu, jakie emocje i doświadczenia im towarzyszą.

Przedstawiciele polskiej kultury hip-hop silnie identyfikują się z miejscem swojego dorastania i wychowania, wyraźnie podkreślając dokładne miejsce własnego pochodzenia. „By powiedzieć skąd jestem nie potrzebuję mapy, rasowa pyra Paluch swego miasta fanatyk”²⁹. Tworzą teksty, podkreślając silne więzi łączące z ojczyzną, wskazując wartość symboli i tradycji narodowych. Bez wątpienia można dostrzec, iż z dumą utożsamiają się z Polską. Utwory dotyczące tej tematyki w kulturze hip-hopowej nazywa się pochodzącymi spod znaku biało-czerwonego rapu: „I nie pytaj mnie o nią, znasz ją doskonale, Nie pytaj co Tobie da, lecz co Ty możesz zrobić dla niej, Codziennie w innym stanie ją spotykasz, Lecz czujesz tylko dumę, gdy ktoś o nią Cię zapyta”³⁰. O własnym kraju wyrażają się z godnością i uznaniem, mając przede

²⁵ J. Rychła, *Ucieczka. Bunt. Twórczość. Subkultura hip-hopowa w poszukiwaniu autentycznego stylu życia*, Kraków 2005, s. 35.

²⁶ B. Łukaszewski, *Warszawski hip-hop*, s. 43.

²⁷ <http://plhhfestival.pl/> [dostęp: 20.02.2019].

²⁸ R. Pawlak, *Polska kultura hip-hopowa*, Poznań 2004, s. 35.

²⁹ Miuosh, *Pamiętaj skąd jesteś*, <http://www.tekstyhh.pl/index.php/Miuosh/Nie-zapomnij-skad-jestes-feat.Paluch-Jr.Stress.html> [dostęp: 16.02.2018].

³⁰ Eldo, *Nie pytaj mnie o nią*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,eldo,nie_pytaj_o_nia.html [dostęp: 16.02.2018].

wszystkim na uwadze rozległą i burzliwą historię. „(...) miejsce Polska, system samowolka, Cel to forsa, w tym tkwi sekret Biorę co los da, życie Made in Polska, To jest moje miejsce, bo kocham to miejsce, Kochana Polsko, dzięki za mądrość, choć idę pod prąd, Za ludźmi, którzy nazbyt zaufali pieniądзом, Hańbiąc Twoje godło na bankietach z pompą”³¹.

Przedstawiciele muzyki hip-hop znaczną część swojej twórczości poświęcają na prezentację miejsc, w których się wychowali i dorastali. Istotne są również dla nich znajomości i przyjaźnie, które zawarli właśnie w tym okresie, często gloryfikują ich znacznie. To właśnie w czasie młodości nastąpił ich pierwszy kontakt z hip-hopową kulturą: „Moje miasto Wrocław, Wrocław – moja enklawa, Nie chcę tam gdzie Wars i Sawa”³². W swoich utworach pokazują również charakterystyczne miejsca – miasta, dzielnice, ulice, podwórka. Świadoma przynależność do konkretnego środowiska determinuje ich postrzeganie świata, prezentowane wartości, głoszone poglądy oraz wyuczone postawy. Przedstawiciele muzyki rapowej propagują również szacunek dla Ojczyzny, którą uważają za jedną z naczelnych wartości, którymi powinien kierować się człowiek³³. Pokazują, iż nie powinniśmy wstydzić się naszych korzeni, wypierać pochodzenia, przeciwnie – winniśmy być dumni z przynależności do swojego kraju.

Rodzina jako nadrzędna wartość w polskim rapie

Rodzinę uznaje się za podstawową i najważniejszą grupę społeczną. Rodzinne relacje i więzi stanowią najbardziej powszechną przestrzeń w życiu każdego człowieka. To właśnie rodzina odpowiada za integralny rozwój człowieka, przygotowuje nas do życia w społeczeństwie oraz do zrozumienia otaczającej rzeczywistości. Powinna opierać się na wspólnocie, kultywować tradycje, przekazywać wartości oraz wpajać określone normy i zasady postępowania. Rodzina powinna realizować wiele funkcji, z których podstawowe to: prokreacja, opieka, socjalizacja, miłość, czy zapewnienie podstawowych potrzeb. Prawidłowe spełnienie wymienionych funkcji pozwoli na pełny rozwój wszystkich członków rodziny oraz przygotowuje do dalszego życia, założenia własnej rodziny oraz kształtowania własnej osobowości³⁴. To właśnie na rodzinie skupia się, w swoich tekstach, większość przedstawicieli hip-hopowej sceny:

³¹ O.S.T.R., *Kochana Polsko*, http://www.polskirap.net/o.s.t.r._kochana_polsko,61850.html [dostęp: 16.02.2018].

³² K.A.S.T.A. *Squad, Peryferie*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,k_a_s_t_a_squad,peryerie.html [dostęp: 16.02.2018].

³³ R. Pawlak, *Polska kultura, miejscówki, czyli patriotyzm lokalny (...)*, s. 101-110.

³⁴ S. Badora, B. Zięba-Kołodziej, *Pedagogika opiekuńcza. Perspektywa myślenia o rodzinie*, Warszawa 2014, s. 14.

„Boże chroń ich by jak najwięcej dożyli, by zobaczyli że też coś osiągnę jak inni może, jeszcze zdążę wiem też się martwisz o mnie, wiem że chcesz dla mnie dobrze mam”³⁵. Raperzy słynący z prowadzenia lekkiego, beztroskiego życia bardzo często w swoich utworach przepraszają swoich najbliższych za swoją postawę i hedonistyczne pragnienia: „Historia jakich tutaj wiele, bardzo często się zdarza, Praca i szkoła i dzieci i obiad u jednej kobiety na barkach, Mamo jak mogłem nie widzieć? Wzrok taki figiel mi spletał, Zamiast pomagać, doceniać, dziękować, to zacząłem życie jak tata”³⁶. W swojej twórczości raperzy bardzo często ukazują relacje ze swoimi partnerami: „Jak w idealny dzień mam się pokłócić z kimś, to – tylko z żoną! Jak padam z nóg a ruszam się, żeby gdzieś iść, to – tylko z żoną! I jak po wielkiej wojnie się pogodzę w mig, to – tylko z żoną!³⁷”. Wyrażają również negatywny stosunek do swojej rodziny i opowiadają o towarzyszących im emocjach i przeżyciach: „Taty tu nie było, teraz ja tu jestem tatą, Zostawił mi długi, ja się teraz martwię splecą”³⁸.

Bez wątpienia, to właśnie rodzinę można uznać za główny czynnik warunkujący relację z otaczającym środowiskiem i umiejętność funkcjonowania w nim. Począwszy od rodziców, którzy są dla młodych ludzi pierwszymi nauczycielami i wychowawcami, poprzez późniejsze kształtowanie się relacji, w tym również więzi małżeńskich. Warto dodać, że istotnie funkcjonowanie rodziny odzwierciedla zmiany i przeobrażenia społeczne, z czasem dostosowując się do nich. Spaja pierwiastki tradycji z fragmentami coraz bardziej rozwijającej się nowoczesności. Zdecydowanie umożliwia swoim członkom przysposobienie do zmieniającej się rzeczywistości, jednocześnie pełniąc funkcję ochrony. Rodzina narażona na oddziaływania i wpływy zewnętrzne, może przeobrazić się, zmieniając jednocześnie swoich członków poprzez wewnątrzrodzinną socjalizację.

Wartości etyczno-moralne

Raperzy w swojej twórczości wiele miejsca poświęcają odniesieniom etyczno-moralnym. Rap to także religia. Boga postrzegać możemy najczęściej jako bohatera albo adresata wielu wypowiedzi artystów. Kierują się do Boga z prośbami, pragnieniami i konkretnymi życzeniami. Prowadzą z Nim swoisty dialog, zwracają się do Niego w różnych życiowych momentach³⁹. Jeden

³⁵ Małolat/Ajron, *Rodzice*, <http://teksty.org/malolat-ajron,rodzice,tekst-piosenki> [dostęp: 20.02.2018].

³⁶ Kękę, *Smutek*, <http://www.tekstowo.pl/piosenka,keke,smutno.html> [dostęp: 20.02.2018].

³⁷ Zeus, *Z żoną*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,zeus,z_zona.html [dostęp: 20.02.2018].

³⁸ Malik Montana, *Róże z betonu*, <https://genius.com/Malik-montana-x-diho-roze-z-betonu-lyrics> [dostęp: 20.02.2018].

³⁹ R. Pawlak, *Polska kultura*, s. 184.

z najbardziej znanych polskich raperów w swoich tekstach mówi: „Czasami odnosisz wrażenie, że zostałeś sam, Że nikogo nie ma obok, a to nie jest prawdą. ON jest obok, I właśnie wtedy, kiedy upadłeś, ON jest najbardziej obok ciebie”⁴⁰. Raperzy w swoich tekstach niejednokrotnie podkreślają, że Bóg jest sędzią naszego ludzkiego postępowania, jedyną, najwyższą uprawnioną do wymierzenia sprawiedliwości instancją: „Ja przepisuję teksty, które dyktuje mi Duch Święty, Będziemy zbawieni, jeśli posłuchamy treści, Nie po to jestem tym raperem, żeby kopiować ewangelię, ale rapuję dziś do Ciebie, żebyś otworzył Pismo Święte, To w Nim jest prawda, kim jest raper bez czytania, prawda?”⁴¹. W wielu przypadkach Bóg staje się również rodzajem autoafirmacji: „Powie Ci, że to fakt, Powiesz mi, że to obciach, (...) Bo ja jestem Bogiem, Uświadom to sobie, Ty też jesteś Bogiem, Tylko wyobraź to sobie”⁴².

Reasumując, wartości i odniesienia religijne są dość powszechne w twórczości polskich artystów rapowych. W wyeksponowanych przez nich utworach zawarte są sytuacje życiowe i trudności, z jakimi na co dzień borykają się artyści. Stanowią również odzwierciedlenie refleksji egzystencjonalnych raperów. Osoba Boga najczęściej ukazywana jest w roli uczestnika bądź słuchacza rapowanych tekstów. Dla wielu artystów taka forma „dialogu z Bogiem” stanowi jedyną możliwość podzielenia się swoimi niepowodzeniami, doświadczeniami, czy dręczącymi problemami. Artyści w swoich utworach wielokrotnie opowiadają o swojej bezradności i bezsilności. W swoich tekstach dziękują za swój talent, za to co osiągnęli w ciągu swojego życia. Teksty rapowe traktują jako pewnego rodzaju przestrożę dla swoich odbiorców, podkreślając, iż Bóg jest najwyższą instancją i tylko Jemu wolno osądzać. Winniśmy przed Nim okazać pokorę i skruchę. Taka specyficzna rozmowa z Bogiem bardzo często przybiera formę monologu bądź autoafirmacji.

Zakończenie

Hip-hop bez wątplenia przekazuje młodym ludziom szereg wartości, którymi powinni kierować się w swoim życiu. Możemy uznać go za pewnego rodzaju manifest dla wszystkich, którzy cenią sobie wolność, niezależność, prawdę i szczerść. Wskazuje młodym odbiorcom, jak ważne jest dążenie do własnego szczęścia, samorealizacji i życiowego spełnienia. Poucza o szacun-

⁴⁰ Tau, *Jestem z Tobą*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,tau,jestem_z_toba.html [dostęp: 31.05.2018].

⁴¹ Proceente, *Trzeba wierzyć*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,proceente,trzeba_wierzyc.html [dostęp: 19.11.2017].

⁴² Paktofonika, *Jestem Bogiem*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,paktofonika,jestem_bogiem.html [dostęp: 19.02.2018].

ku do Ojczyzny, miejsca swojego zamieszkania i wychowania. Kładzie nacisk na etyczno-moralne wartości⁴³. Gloryfikuje ważne aspekty życia, jakimi są: przyjaźń, oddanie i szacunek. Podkreśla, jak ważną rolę pełni rodzina i jak istotne jest pielęgnowanie relacji pomiędzy wszystkimi jej członkami. Sytuując hip-hop jako alternatywną drogę dla przedstawicieli młodego pokolenia, można zauważyć znaczny wzrost jej zwolenników oraz odbiorców. Poprzez możliwość codziennego użytkowania Internetu, odbiór hip-hopu stał się dostępny praktycznie dla każdego zainteresowanego odbiorcy. Większość przedstawicieli tej kultury ma własne strony internetowe, konta na portalach społecznościowych, z których najbardziej znane to Facebook czy Instagram. Kultura hip-hopowa, z naciskiem na muzykę rap, rozwija się w Polsce od lat 90. XX wieku, wciąż ewoluuje, tworzy się na naszych oczach, chętnie korzysta z multimedialności. Obecnie aktywni reprezentanci polskiej sceny hip-hopowej to przedstawiciele pokolenia dwudziesto- i trzydziestolatków. Kultura rap stała się nie tylko sposobem wyrażania własnych emocji, ale również swoich poglądów politycznych i społecznych. Każdego dnia dopisywany jest do niej nowy rozdział, a kolejni, nowi artyści tylko utwierdzają w fakcie, iż hip-hop jest „wiecznie żywy”, a jego działalność niepodważalna.

BIBLIOGRAFIA

- Badora S., Zięba-Kołodziej B., *Pedagogika opiekuńcza. Perspektywa myślenia o rodzinie*, Warszawa 2014.
- Bąk T., *Współczesne uwarunkowania subkultur młodzieżowych*, Warszawa 2008.
- Bee H., *Psychologia rozwoju człowieka*, Poznań 2004.
- Buda A., *Historia kultury hip-hop 1997-2002*, Głogów 2001.
- Buda A., *Encyklopedia hip-hopu*, Głogów 2005.
- Jędrzejewski M., *Młodzież a subkultury*, Warszawa 1999.
- Jędrzejewski M., *Subkultura hip-hopu*, *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 2002, 10.
- Kołodziejek E., *Człowiek i świat w języku subkultur*, Szczecin 2005.
- Kowalewski Z., *Rap między Malcolmem X a subkulturą gangową*, Warszawa 1994.
- Lis S., *Hip-hop w Polsce: ogólna charakterystyka subkultury*, Tarnobrzeg 2014.
- Łukaszewski B., *Warszawski hip-hop w kontekście środowiska rodzinnego*, Toruń 2015.
- Melosik Z., *Kultura popularna i tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności*, Kraków 2013.
- Miszczak R., Cała A., *Beaty, rymy, życie. Leksykon muzyki hip-hop*, Poznań 2005.
- Pawlak R., *Polska kultura hip-hopowa*, Poznań 2004.
- Rychła J., *Ucieczka. Bunt. Twórczość. Subkultura hip-hopowa w poszukiwaniu autentycznego stylu życia*, Kraków 2005.
- Southern E., *The music of black Americans, a history third edition*, New York – London 1997.
- Sztompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2007.

⁴³ R. Pawlak, *Polska kultura*, s. 222-224.

Wycisk J., Ziółkowska B., *Młodzież przeciwko sobie. Zaburzenia odżywiania i samouszkodzenia – jak pomóc w szkole*, Warszawa 2010.

Wrzesień W., *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013.

Źródła internetowe

Eldo, *Nie pytaj mnie o nią*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,eldo,nie_pytaj_o_nia.html [dostęp: 16.02.2018].

<http://colemizestudios.com/how-did-rap-start/> [dostęp: 20.02.2019].

<https://www.plasticlittleraps.com/history-of-rap-music.html> [dostęp: 20.02.2019].

<http://plhhfestival.pl/> [dostęp: 20.02.2019].

K.A.S.T.A. *Squad, Peryferie*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,k_a_s_t_a_squad,peryferie.html [dostęp: 16.02.2018].

Kękę, *Smutek*, <http://www.tekstowo.pl/piosenka,keke,smutno.html> [dostęp: 20.02.2018].

Malik Montana, *Róże z betonu*, <https://genius.com/Malik-montana-x-diho-roze-z-betonu-lyrics> [dostęp: 20.02.2018].

Małolat/Ajron, *Rodzice*, <http://teksty.org/malolat-ajron,rodzice,tekst-piosenki> [dostęp: 20.02.2018].

Miuosh, *Pamiętaj skąd jesteś*, <http://www.tekstyhh.pl/index.php/Miuosh/Nie-zapomnij-skad-jestes-feat.Paluch-Jr.Stress.html> [dostęp: 16.02.2018].

O.S.T.R., *Kochana Polsko*, http://www.polskirap.net/o.s.t.r.__kochana_polsko,61850.html [dostęp: 16.02.2018].

Paktofonika, *Jestem Bogiem*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,paktofonika,jestem_bogiem.html [dostęp: 19.02.2018].

Proceente, *Trzeba wierzyć*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,proceente,trzeba_wierzyc.html [dostęp: 19.11.2017].

Tau, *Jestem z Tobą*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,tau,jestem_z_toba.html [dostęp: 31.05.2018].

Zeus, *Zoną*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,zeus,z_zona.html [dostęp: 20.02.2018].